

ПОРЯДОК
реагування на випадки булінгу (цькування)
та застосування заходів виховного впливу
в Кам'янському еколого-економічному ліцеї

I. Загальні положення

1. Цей Порядок визначає механізм реагування на випадки булінгу (цькування) в Кам'янському еколого-економічному ліцеї суб'єктами реагування, в тому числі при наявності підозри про вчинення булінгу (цькування) стосовно малолітньої або неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу.

2. Терміни, використані у цьому Порядку, вживаються у таких значеннях:

конфлікт — це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною потреб, інтересів, соціальних установок, планів тощо у свідомості окремої особи, яке виникає в міжособистісних взаємодіях окремих осіб чи груп;

типовими ознаками конфлікту є:

- нерегулярність;
- баланс (рівність сил) — здатність кожної зі сторін конфлікту впливати на процес конфлікту, відносна рівність фізичних сил, соціально-психологічної адаптивності, комунікаційних навичок, соціального статусу, стану здоров'я, ментального розвитку;
- відсутність умислу заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, підпорядкування своїм інтересам та/або спричинення соціальної ізоляції;
- розкаяння сторін конфлікту;
- зусилля сторін конфлікту спрямовані на вирішення конфлікту.

булінг (цькування) — діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого;

типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння — вчинення різних форм насильства (фізичного, економічного, психологічного, сексуального, в тому числі за допомогою засобів електронної комунікації), двічі і більше разів стосовно однієї і тієї ж особи;

- наявність сторін — кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

- умисні дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страху, тривоги, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого;

- дисбаланс (нерівність сил) — різниця у фізичному розвитку кривдника та потерпілого, рівні соціально-психологічної адаптованості, комунікаційних навичок, соціальному статусі, стані здоров'я (наявність інвалідності чи особливих освітніх потреб), ментальному розвитку тощо;

- відсутність розкаяння у кривдника.

сторони булінгу (цькування) – безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

кривдник (булер) – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

потерпілий (жертва булінгу) – учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

спостерігачі – свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

наслідок булінгу (цькування) — фізична, психологічна, матеріальна шкода, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або соціальна ізоляція потерпілого;

учасники булінгу (цькування) — сторони булінгу (цькування), інші заінтересовані особи у запобіганні та протидії булінгу (цькування) в закладі освіти, передбачені соціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти;

фізичне насильство — форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає штовхання, зачіпання, підніжки, бійки, стусани, ляпаси, удари та інші дії, які завдають біль і тілесні ушкодження тощо;

психологічне насильство — форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає образи, поширення неправдивих чуток, ізоляція, ігнорування, бойкот, відмова від спілкування, погрози, маніпуляції, шантаж тощо;

економічне насильство - форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає дрібні крадіжки, пошкодження або знищення особистих речей, вимагання грошей, їжі тощо;

сексуальне насильство - форма насильства, в тому числі при вчиненні булінгу (цькування), що включає образливі жести, висловлювання, прізвиська, жарти,

погрози, поширення чуток, ображування сексуального (інтимного) характеру та/або змісту, сексуальні домагання тощо;

кіберблінг — булінг (цькування), який вчиняється із застосуванням засобів електронних комунікацій (фото, відео і аудіо фіксація).

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України “Про освіту”, “Про соціальні послуги”, “Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю”, “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”.

3. Проявами, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу в закладі освіти, є:

1) психологічні:

- замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;

-

- агресивність, напади люти, схильність до руйнації, нищення, насильства; неврівноважена поведінка;

- різка зміна звичної для дитини поведінки;

- уповільнене мислення, знижена здатність до навчання;

- відлюдкуватість, уникнення спілкування;

- ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися;

- занижена самооцінка, наявність почуття провини;

- поява швидкої втомлюваності, зниженої спроможності до концентрації уваги;

- демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;

- схильність до пропуску навчальних занять;

- відмова відвідувати заклад освіти з посиланням на погане самопочуття;

- депресивні стани;

- аутоагресія (самоушкодження);

- суїцидальні прояви;

- інші прояви.

2) фізичні:

- явні фізичні ушкодження та (або) ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо);
- намагання приховати травми та обставини їх отримання;
- скарги дитини на біль та (або) погане самопочуття;
- наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних знущань;
- інші прояви.

3) економічні:

- наявні пошкодження чи зникнення особистих речей та майна;
- скарги на вимагання особистих речей, їжі, грошей;
- скарги на пошкодження чи зникнення особистих речей;
- інші прояви.

4) сексуальні:

- скарги на образливі жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток сексуального (інтимного) характеру або інших відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці;
- наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знущань сексуального (інтимного) змісту;
- приховування статевих ознак через сором'язливість шляхом нашарування великої кількості одягу на тілі або використання одягу, який максимально приховує тіло;
- інші прояви.

4. До булінгу (цькування) в закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею тощо) та (або) за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу освіти, та інших освітніх заходів, що організуються за згодою керівника закладу освіти, в тому числі дорогою до (із) закладу освіти.

II. Суб'єкти реагування на випадки булінгу (цькування) в Кам'янському еколого-економічному ліцеї

1. Суб'єктами реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в закладах освіти (далі – суб'єкти реагування) є:

Кам'янський еколого-економічний ліцей;

органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи у сфері освіти;
територіальні органи (підрозділи) служб у справах дітей та центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
засновник (засновники) закладів освіти або уповноважений ним (ними) орган;
територіальні органи (підрозділи) Національної поліції України.
Суб'єкти реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти діють в межах повноважень, передбачених законодавством та цим Порядком.

Суб'єкти реагування здійснюють заходи, спрямовані на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти згідно з Планом заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти, затвердженим центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

2. Діяльність суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в Кам'янському еколого-економічному ліцеї здійснюється на таких принципах:

- законності;
- відкритості та прозорості;
- дотримання прав і свобод людини;
- поваги та неупередженого ставлення до сторін булінгу (цькування);
- конфіденційності;
- взаємодії та співпраці;
- невідкладного реагування;
- комплексного підходу;

нетерпимості до булінгу (цькування) та визнання його суспільної небезпеки.

III. Порядок реагування закладу освіти на випадки булінгу (цькування)

Підставою для реагування в Кам'янському еколого-економічному ліцеї на випадки булінгу (цькування) є заява або повідомлення про випадок та/або підозру його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, отриманої суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти.

Повідомлення можуть бути в усній та/або письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації (телефон, соціальні мережі, електронна пошта, електронні месенджери, офіційні веб ресурси та ін.)

2. Повідомлення про випадки булінгу (цькування) в ліцеї може бути будь-яка особа, учасником або стороною якого вона стала або яка підозрює про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, або про який отримала достовірну інформацію.

Повідомлення про випадки булінгу (цькування) або підозру про його вчинення можуть подаватися до будь-якого суб'єкта реагування.

3. Повнолітні учасники освітнього процесу зобов'язані вжити заходів невідкладного реагування у разі звернення дитини та/або якщо вони стали свідками булінгу (цькування) (оцінити рівень небезпеки життю та здоров'ю сторін булінгу (цькування), негайно втрутитись із метою припинення небезпечного впливу, надати (за потреби) невідкладну медичну та психологічну допомогу, звернутись до органів охорони здоров'я для надання медичної допомоги тощо).

4. Керівник закладу освіти:

призначає уповноважену особу за реалізацію норм законодавства у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти з числа своїх заступників;

у разі отримання заяви про випадок булінгу (цькування) не пізніше однієї доби повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України про звернення, одного з батьків або законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи; для невідкладного надання психологічної допомоги (за потреби) інформує територіальний орган (підрозділ) служби у справах дітей та/або центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (за потреби) викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги;

визначає наказом склад комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) з метою проведення розслідування;

у випадку тимчасової відсутності уповноваженої особи визначає цим наказом особу зі складу комісії, відповідальну за підготовку матеріалів для засідання (шляхом опитування учасників випадку, з'ясування наявності фото та відеофіксацій, психологічної характеристики сторін тощо);

інформує особу, яка звернулась із заявою, про подальший порядок її розгляду;

скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) не пізніше, ніж три робочі дні з надходження заяви про випадок або підозру з метою планування та застосування необхідних заходів реагування.

IV. Діяльність комісії закладу освіти з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) є колегіальним органом закладу освіти, яка скликається в кожному окремому випадку надходження заяв про випадки

булінгу (цькування) в закладі освіти не пізніше ніж три робочі дні з дня надходження заяви або повідомлення.

2. До складу комісії входять педагогічні (науково-педагогічні) працівники, у тому числі практичний психолог та соціальний педагог закладу освіти, представники служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

До участі в засіданні комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також можуть залучатися сторони булінгу (цькування), представники інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти.

3. Комісія на своїх засіданнях розробляє пропозиції та рекомендації з питань, що належать до її компетенції.

4. За підсумками роботи комісії складається протокол.

5. За виконання та моніторинг запланованих заходів відновлення та нормалізації психологічного клімату в закладі освіти та визначених рекомендацій для учасників булінгу (цькування) згідно з протоколом засідання комісії відповідає уповноважена особа або особа, яка її замінює у разі відсутності відповідно до наказу про склад комісії.

6. До уповноважень комісії належать:

розгляд та аналіз матеріалів за результатами проведеного розслідування щодо з'ясування обставин на підставі заяви про булінг (цькування);

визначення сторін булінгу (цькування), можливих причин та необхідних заходів для їх усунення;

планування заходів стабілізації психологічного клімату у колективі, формування емпатії між сторонами булінгу (цькування) та надання соціальних та психолого-педагогічних послуг сторонам булінгу (цькування), в тому числі із залученням необхідних фахівців із надання правової, соціальної та іншої допомоги тощо;

формування рекомендацій для педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників закладу освіти щодо доцільних методів навчання та організації роботи з малолітніми та неповнолітніми сторонами булінгу (цькування) та їхніми батьками або законними представниками;

формування рекомендацій для батьків або законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

. Діяльність комісії здійснюється на принципах:

законності;

верховенства права;

поваги та дотримання прав і свобод людини;
неупередженого ставлення до сторін булінгу (цькування);
відкритості та прозорості;
конфіденційності та захисту персональних даних;
невідкладного реагування;
комплексного підходу до розгляду випадку булінгу (цькування);
нетерпимості до булінгу (цькування) та визнання його суспільної небезпеки.
Комісія у своїй діяльності забезпечує дотримання вимог Законів України “Про інформацію”, “Про захист персональних даних”.

V. Запобігання та протидія булінгу (цькуванню) в закладі освіти

1. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти має бути постійним системним процесом, спрямованим на:

визначення та реалізацію необхідних заходів, способів і методів запобігання виникненню булінгу (цькування) та (або) потенційних ризиків його виникнення;
виявлення булінгу (цькування) та (або) потенційних ризиків його виникнення;
визначення та реалізацію необхідних заходів, способів і методів вирішення ситуацій булінгу (цькування) та/або усунення потенційних ризиків його виникнення.

2. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти ґрунтується на принципах:

недискримінації за будь-якими ознаками;
ненасильницької поведінки в міжособистісних стосунках;
партнерства та підтримки між педагогічним (науково-педагогічним) колективом закладу освіти і батьками (законними представниками) малолітнього чи неповнолітнього здобувача освіти;
особистісно-орієнтованого підходу до кожної дитини;
розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу;
гендерної рівності;
участі учасників освітнього процесу в прийнятті рішень відповідно до положень законодавства та установчих документів закладу освіти.

3. Завданнями діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти є:

створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу;

визначення стану, причин і передумов поширення булінгу (цькування) в закладі освіти;

підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про булінг (цькування);

формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини;

заохочення всіх учасників освітнього процесу до активного сприяння запобіганню булінгу (цькуванню).

4. Порядок застосування заходів виховного впливу в Кам'янському еколого-економічному ліцеї:

1. Заходи виховного впливу застосовуються для відновлення та нормалізації відносин між учасниками освітнього процесу після випадку булінгу (цькування) з метою створення сприятливого для навчання та роботи освітнього середовища.

2. Заходи виховного впливу застосовуються у разі наявності факту булінгу (цькування) в ліцеї по відношенню до кривдника, потерпілого та свідків.

3. Заходи виховного впливу мають забезпечити дотримання прав та інтересів сторін булінгу (цькування), необхідне виховання та освіти, соціальну та психолого-педагогічну допомогу.

4. Заходи виховного впливу реалізуються педагогічними, науково-педагогічними працівниками ліцею із залученням необхідних фахівців із надання правової, психологічної, соціальної та іншої допомоги, в тому числі територіальних органів (підрозділів) служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей, молоді тощо.

5. Необхідні заходи виховного впливу визначає та планує комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) в Кам'янському еколого-економічному ліцеї.

6. Засновник ліцею вживає необхідних заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу, в тому числі залучення (за потреби) необхідних фахівців із надання правової, психологічної, соціальної та іншої допомоги тощо.

7. Керівник ліцею забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування).

8. Практичний психолог та соціальний педагог у межах своїх посадових обов'язків: діагностують стан психологічного клімату в колективі, в якому відбувся булінг (цькування);

за результатами діагностики розробляють план корекційної роботи з кривдником та свідками із залученням батьків або законних представників;

розробляють та реалізують програму індивідуальної реабілітації для потерпілого;

розробляють профілактичні заходи для групи (класу), в якій зафіксовано випадок булінгу (цькування), для батьків або законних представників;

здійснюють супровід педагогічних, науково-педагогічних працівників, які забезпечують освітній процес для групи (класу), в якій зафіксовано випадок булінгу (цькування);

забезпечують психологічний супровід ліцеїстів, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

9. Педагогічні, науково-педагогічні працівники, які забезпечують навчальний процес для групи (класу), в якій зафіксовано випадок булінгу (цькування):

виконують рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти щодо доцільних методів навчання та організації роботи з неповнолітніми або малолітніми сторонами булінгу (цькування) та їхніми батьками або законними представниками;

забезпечують інтеграцію антибулінгового компонента в освітній процес, який визначається правилами поведінки учасників освітнього процесу в закладі освіти, статутом закладу освіти, законодавством;

розробляють спільно із здобувачами освіти правила взаємодії групи (класу) під час освітнього процесу.